

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Ioannis De Lvgo Hispalensis, Societatis Iesv, S. R. E. Tit.
S. Balbinæ Presbyteri Cardinalis, Disputationes
Scholasticæ, Et Morales De Virtute Fidei Divinæ**

Lugo, Juan de

Lugduni, 1656

§. III. Quæ actiones hac clausula prohibentur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-81031](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-81031)

sibi eandem licentiam vsurpare quam aliis possunt concedere. Quantam verò facultatem circa hoc habeant Inquisitores particulares; pendet ex commissione, & concessione facultatis iis datae, ab Inquisitore generali penes quem videtur ea potestas residere. Circa alios verò libros à summo Pontifice prohibitos, & multò magis circa libros prohibitos in Bulla Cœnæ; iam diximus à sanctissimo Domino nostro Urbano VIII. fuisse omnibus ablatam potestatem concedendi eiusmodi licentias. Aduertit tamen Sanchez *vbi supra num. 43.* in casu magnæ necessitatis non patientis moram propter periculum, si expectetur licentia summi Pontificis, possit Episcopum concedere tunc licentiam, quia in eiusmodi casibus recurri solet ad Episcopum. Addo ego primò debere recurri, quia cum ad sit Episcopus, qui potest eo casu licentiam dare, non excusat necessitas vrgens à petenda licentia. Secundò eam licentiam debere esse limitatam ad tempus, intra quod possit recurri ad Pontificem, quia cum actus habeat tractum successiuum, necessitas non facit, quòd Episcopus possit dare licentiam, nisi pro eo tempore, quo durat impotentia recurrendi ad Pontificem.

Hac licentia debet esse limitata ad tempus.

71
Cardinalium collegium an Sede vacante possit hanc licentiam concedere?

De collegio Cardinalium quærun aliquid, an Sede vacante possit hanc licentiam concedere. Sed meritò id negant aliis relatis Sanchez *vbi supra num. 44.* Suarez *num. 27.* Castro Palao *vbi supra §. 3. numero 5.* & alij contra Vgolinum, quia Cardinales Sede vacante præter illa, quæ ad electionem Pontificis spectant, non possunt sibi potestatem Pontificis vllam vsurpare, nisi tam grande, & vrgens periculum occurreret, vt omnibus, & singulis Cardinalibus videretur celeriter occurrendum, vt constat ex cap. *vbi periculum*, de electione lib. 6. & ex Clementina, *ne Romani*, de electione, vnde si necessitas talis circa electionem libri prohibiti occurreret (quod moraliter non contingit) posset ex omnium Cardinalium, nullo dissentiente, consensu, eiusmodi facultas ad tempus dari, quæ electo postea Pontifice, ipso facto cessaret.

§. III.

Quæ actiones hac clausula prohibentur.

72
Excommunicantur in Bulla cœnæ prædictos libros legentes, aut retinentes, imprimentes, seu quomodolibet defendentes, ex quavis causa, publice vel occultè, quouis ingenio, vel colore. Circa primam particulam dubitari potest primò, quid intelligatur per legentes, an soli ij, qui ore proferunt, & ij etiam, qui visu solo percurrunt, & mente percipiunt, quæ in libro continentur, nihil ore recitantes. Fatentur omnes hos etiam incurere censuram, Suarez *dist. a sect. 2. num. 18.* Vgolinus, & Grassius, quos refert, & sequitur Sanchez *vbi supra num. 41.* Bonacina, quem affert, & sequitur Castro Palao *disto punct. 10. §. 2. num. 2.* quia illa est propria, & vera lectio & actio externa pertinens ad visum: potest enim Ecclesia præcipere, vel prohibere visum alicuius obiecti sensibilis, sicut potest præcipere, vel prohibere auditum etiam alicuius concionis. Ad quod etiam affertur lex 2. §. *si dubitetur*, ff. *quemadmodum testamenta aperiuntur*, vbi dicitur, quòd inspectio tabularum testamenti, significat etiam le-

ctionem: quare è contrariò lectio poterit significare inspectionem.

Dubitat secundò, an è contra incurrat censuram, qui nihil ex libro haurit, sed voce recitat verba ipsius libri, quæ memoriter olim didicit, Grassius apud Sanchez *num. 47.* dicit incurrere, Sayrus verò apud eundem id negat, quando bono fine ne recitat, quasi contrarium significans, si malo sine id faciat. Vtrumque impugnat Sanchez *vbi supra* quia ille non legit, nec lex finem punit, sed factum ipsum, & actionem legendi, cui consentit Suarez *vbi supra num. 18.* Posset locum habere sententia Sayri, quando ille prauis finis ita exterius significaretur, vt ipse recitatio ostenderet libri approbationem aliquam, vel defensionem, tunc enim censuram incurrit, non quia legis, sed quia approbas, & defendis librum hæretici: in rigore tamen qui memoriter recitat, non legit, vnde dicere solemus ad commendandam memoriam tacite recitat, & felicitatem alicuius, quod ita facile, & fideliter ea, quæ semel vidit recitat, ac si ea tunc legeret, non ergo legit, sed lecta refert.

Dubitat tertio, an qui audit legentem incurrat hanc censuram. Azor, Sayrus, & Grassius apud Sanchez *num. 48.* dicunt incurrere, si ipse sit causa lectionis concilio, mandato, iustatione, precibus, vel alio modo, sed si nullo modo sit causa: quia in primo casu, licet non legat physicè per se ipsum, legit tamen moraliter per alium, quo tanquam instrumento virtutis secundo autem casu non legit per se, nec per alium, sed solum audit. Quod docet etiam Hurtado *dist. a disp. 76. §. 3. 10.* Pro eadem sententia afferunt Alterius, Layman, Megala, & Reginaldus apud Dianam *part. 1. tract. de Bulla cruciatae resolut. 34.* Hanc tamen distinctionem impugnat Suarez *vbi supra num. 19.* & dicit in vtroque casu incurri censuram.

Alij tamen probabiliter dicunt, in neutro casu incurri hanc censuram, quod debet intelligi quatenus fertur contra legentes: nam ex alio capite posset incurri, quatenus extenditur ad approbantes, vel defendentes, si definitio, vel approbatio libri significaretur. Hanc sententiam tenet Vgolinus, quem refert, & sequitur Sanchez *num. 49.* quem male affert pro contraria sententia Hurtado *disto §. 3. 10.* idem docent Farinacius, Duardus, Filliucius, Bonacina, quos affert, & sequitur Castro Palao *vbi supra num. 4.* Coninch *disp. 18. n. 178.* dicit id certum esse quando audiens non est causa, & non esse improbabile, quando est causa. Eandem sententiam absolute tenet Sousa, Portel, quos addit, & sequitur Diana *vbi supra*. Ratio autem est, quia audiens siue inducat, siue non inducat legentem, verè non legit: lex autem imponens poenam facienti non comprehendit mandantes, vel consulentes nisi id exprimat, vt cum alijs probat latè idem Sanchez *lib. 3. de Matrimonio disp. 42. n. 2.* nec enim mandas homicidium occidit propriè, nec incurreret irregularitatem, nisi expressè fuisset imposta etiam mandanti: non est ergo cur excommunicatione hæc imposita soli legenti, extendatur etiam ad mandantes, vel consulentes.

Obicit Suarez primò quia idem est periculum in audiendo, ac in legendo libro hæretico, imò fortasse maius, quia minus laboriosum, & facilius est audire, quàm legere: quare lex suo fine fraudaretur. Respondeo negando esse idem periculum

culum, ac æquè facillè, quia sicut tu non vis legere, ne incurras censuram, ita ille alius ob eandem causam recusat tibi legere. Nec ideo lex fraudatur suo fine, quia iam eadem lex ne tu audias; prohibuit aliis ne legant. Quod si aliquis sceleratus tibi complaceat, non oportet quod lex omnia incommoda efficaciter impediatur. Denique verba in lege pœnali intelligenda sunt vt sonant.

77 *Obiectio 2.* Secundo obiicit, quia auditus non minùs est sensus disciplinæ, quàm visus: sicut ergo prohibetur lectio per solum visum, vt caueatur talis doctrina, similiter prohibetur per auditum. Respondeo eodem modo non esse eandem rationem cum faciliùs possit solus quis sibi legere quàm inuenire casu alium legentem: si autem ex industria eum querat, iam in hoc ipso peccat suadendo lectori actum prohibitum. Sufficit ergo prohibuisse lectioem, & quamuis ratio esset eadem non id sufficeret ad extendendam pœnam vltra propriam verborum significationem.

78 *Obiectio 3.* Tertio arguit, quia lectio duas actiones includit, nempe prolationem, & perceptionem eorum, quæ scripta sunt: & hæc secunda ratio consummat lectionem; ille autem, qui audit verè percipit sensum: quare per seipsum legit, & per seipsum consummat actionem. Respondeo retorquendo argumentum: nam si lectio includit vtramque actionem, ergo qui non ponit vtramque, sed solum secundam, non legit: sicut quia hæresis consummata includit internam, & externam, qui solum ponit externam, non est hæreticus: ille ergo tunc non consummat lectionem, deficiente prima lectionis parte: sicut nec proferens hæresim externam sine interna consummat hæresim.

79 *Obiectio 4.* Quarto obiici potest, quia hic audiens saltem quando est causa lectionis, licet excusetur ab hac excommunicatione bullæ cœnæ, non tamen videtur excusari ab excommunicatione, quam contrahunt communicantes cum excommunicato in crimine criminioso, ob quod sunt excommunicati, & quæ habetur in *c. super*, & *c. si concubina*, de sent. excom. cum participant in lectione prohibita, ob quam legentes ipsi excommunicantur. Respondeo tamen, ad eam excommunicationem incurendam requiri participationem in crimine cum excommunicato denunciato, aut publico Clerici percussore post Concilium Constantiense, vt cum aliis notauit Sanchez *dicto cap. 10. num. 50.* quales non sunt legentes hos libros, cum non sint nominatim denunciati.

79 *Obiectio 5.* Hinc inferunt aliqui, si Dominus iubeat famulo, vt legat ipsi Domino audituro librum hæreticum, famulum aliquando excusari à censura bullæ: quando scilicet metu graui ad id compellitur: quia licet peccet mortaliter, si id in contemptum fidei præcipiatur; non tamen peccat contra præceptum Ecclesiæ, quæ non obligat cum tanto detrimento, sed solum contra præceptum diuinum. Ita Sanchez *vbi supra n. 49.* Castro Palao *n. 5.* Duardus, quem affert Diana *dicto tract. de Bulla cruciata resol. 34. in fine* contra Bonacinam ibi adductum, qui dicit incurtere etiam censuram. Si verò non iuberetur legere in contemptum fidei, sed ob alium finem non culpabilem, & graui metu compelleretur, non peccaret mortaliter, vt indicat Sanchez ibidem. Ratio autem est, quia tunc non peccaret contra præceptum diuinum, cum lectio illa præscindendo

à præcepto humano non sit prohibita: aliunde verò excusaretur à præcepto Ecclesiæ, propter metum grauem.

Dubitatur quarto, an qui legit hos libros scriptos lingua sibi ignota, quam nullo modo intelligit incurrat hanc censuram latam contra legentes. Dixi, *contra legentes*, quia censuram latam contra tenentes hos libros non effugiet tenens eos, licet non intelligat. Potest tamen contingere, vt is librum non habeat, sed inuentum apud alium, qui fortasse licentiam tenendi habet, legat. Affirmant incurtere Bonacina *disput. 2. de censuris q. 5. puncto. 4. numer. 14.* & Megala *in 3. parte lib. 3. c. 1. num. 45.* Sed alij omnes id merito negant Sanchez *vbi supra num. 51.* & post illum Filiucius *tract. 22. c. 7. num. 207.* Suarez *vbi supra num. 18.* Hurtado *vbi supra §. 308.* Castro Palao *vbi supra §. 2. num. 2.* & Diana *vbi supra resol. 36.* quia lectio formalis non consistit in solo visu characterum, sed etiam includit perceptionem verborum, quæ leguntur. Quamuis autem Suarez, & alij hunc excusent, eo quod deficiat finis legis, meliùs tamen Sanchez hanc viam non acceptat, sed quia ille reuera non legit in sensu, quo Bulla loquitur, sed solum in sensu materiali, de quo lex non cogitauit.

80 *An qui legit hos libros scriptos lingua ignota incurrat bullam censuram.* Petes: quid sit hic non intelligens legat, vt alter intelligens audiat? Respondeo adhuc non incurtere, quia adhuc non legit ita Hurtado *vbi supra §. 111.* & non dissentit Suarez *num. 19.* in fine, dicit enim illum non peccare, eo quod ipse legat, sed quia cooperatur auditori legenti per ipsum, supponit enim, vt supra vidimus audientem etiam legere, & incurtere, censuram latam contra legentes. Aduertit tamen bene idem Hurtado legentem peccare grauius contra charitatem, quando legit eam libri partem, in qua continentur praua dogmata, & periculum probabile est, ne auditores decipiatur. Vnde infertur posse, cessante eo periculo, vtrumque excusari à peccato, tam qui consultit, aut iubet lectionem, quam qui legit, & non intelligit, quia neuter in rigore legit, & aliunde periculum cessat, vt suppono, & licet videatur esse elusio legis, casus tamen est rarus, & qui nunquam ad proximum reducitur, & non est necesse, quòd lex humana ad omnes casus extraordinarios suis pœnis prouiderit, & aliunde incurteretur censura ob retentionem libri.

81 *Quid si non intelligens legat, vt alter intelligat, audiatur.* Dubitatur 5. An in lectione ipsa detur paruitas materiæ. Negant Toletus *lib. 1. c. 19.* & Vgolinus in explicatione bullæ cœnæ, *verf. ad eorumdem libros §. 1.* qui ad hanc censuram sufficere dicunt, vnã vel alteram lineam legere. Alij tamen communiter dicunt dari materiæ paruitatem in sufficientem ad contrahendam hanc censuram: dissentiunt tamen in ea parte materiæ designanda Azor *dicto lib. 8. cap. 16. q. 3.* dicit materiæ paruiam esse pauca verba legere. Hurtado *dicta disp. 76. sect. 8. §. 111.* dicit non comprehendere legentem vnã, vel alteram lineam, Suarez *in presenti disp. 20. sect. 2. num. 20.* dicit excusari, si non sit lectio multarum linearum, sed paucarum Merolla, & Graffius excusant legentem tres, vel quatuor lineas, quos vide apud Dianam *5. parte tract. 5. de paruitate materia resolutione 42.* Alij extendunt ad decem lineas, ita Castro Palao *vbi supra §. 2. num. 6.* & Sayrus apud Dianam, *vbi supra.* Alij extendunt ad vnã paginam libri in folio, ita Sanchez *dicto c. 10. num. 31.* *vbi id explicat de folio chartæ maioris, quam ipse*

voca

vocabulo hispano nominat *de marca mayor*. Quod idem de vna pagina libri in folio videntur sentite alij apud eundem Sanchez, & postea Duardus, Filiucius, Layman, & Portel apud Dianam 1. parte tract. *de bulla cruciata resol.* 30. quibus addi possunt Coninch *diff.* 18. §. 179. & Farinacius de heresi, q. 180. n. 13. qui eam Sancij doctrinam referunt, & non reprobant, sicut non reprobauit Diana *dicta resol.* 30. sed tamen postea parte 5. *diff. tract.* 5. *resol.* 42. eam reprobauit cum Gordonio, Megalio, & aliis, quia in decreto Clementis VIII. edito 9. Ianuarij anno 1601. prohibentur confessarij etiam regulares in Italia extra Urbem absolueri à casibus censuræ, vel dubiè in Bulla cœnæ contentis: hic autem casus continetur ad minus dubiè in Bulla cœnæ, cum maior Doctorum pars doceat, illam non esse materiam paruam. Hoc tamen fundamentum efficax non est. Primum quia quando reseruat casus dubius, intelligitur de dubio negatio, non de dubio positivo, quod oritur ex diuersitate opinionum probabilium, in quo qui amplectitur opinionem adhuc probabilem dicentem illud non esse peccatum mortale, non peccat mortaliter, atque ideo non incurrit casum reseruat, vt monui *diff.* 20. *de penitentia sect.* 2. num. 16. quare si illa Sancij doctrina habeat probabilitatem saltem extrinsecam, nihil oberit clausula illa decreti Clementis. Secundò, quia postea 26. Nouemb. anno 1602. edita fuit iussu eiusdem Clementis explicatio, & moderatio illius prioris decreti, in qua sublata fuerunt verba illa, de casibus dubiè contentis in Bulla cœnæ, & solum relicti fuerunt casus in Bulla contenti, eum quibusdam alijs ibi expressis, & cum reseruat in Ordinario. Quidquid tamen de hoc sit, non probo illam Sancij sententiam, quæ communiter laxior iudicatur, sed medium aliquid inter illam, & inter decem illas lineas, quas alij assignabant, statui potest, ad quod tamen circumstantiæ materiæ, & libri, & aliæ considerari debent, quia res morales non possunt in indiuisibili consistere.

83

An excusetur à peccato graui, & censura, qui legit paucas lineas libri heretici, in quibus scit heresim contineri

Circa hoc tamen dubitatur sextò, an excusetur à peccato graui & censura, qui legit paucas lineas libri heretici, in quibus tamen scit heresim ipsam contineri. Negant excusari Duardus, & Reginaldus apud Dianam *part.* 5. *diff. tract.* 5. *resol.* 42. Ipse tamen cum Merolla, quem assertor dicit excusari, tum quia non se exponit periculo imbibendi heresim, qui heresim solum legit, vel audit sine eius probatione, quæ in illis paucis lineis esse non potest, tum etiam quia finis legis non cadit sub obligatione, quare licet totus liber prohibeatur propter heresim in eo contentam, non tamen fit contra legem, dum non ponitur lectio notabilis. Vtraque sententia est practicè probabilis: speculatiuè autem magis propendeo in primam: quia sicut in Missa non omnes partes sunt homogeneæ, sed heterogeneæ, & dissimiles, atque adeo non est idem dicendum de eo, qui non adest consecrationi, vel communioni, ac de illo, qui non adest Euangelio, vel symbolo, quæ non sunt partes substantiales, sicut ille alia, vt cum alijs dixi *diff.* 22. *de Eucharist. sect.* 1. n. 4. ita partes libri heretici nõ sunt homogeneæ, sed heterogeneæ; & illa in quibus hereses continentur, videntur esse partes substantiales libri heretici, prout heretici; quare pars illa æquiuale multis alijs, cum ibi contineatur substantia veneni, & lectio illa licet in entitate sit breuis, in substantia

tamen est longa, & subest periculum insciendi lectorem. Sicut Alipius ille, cuius meminit S. Augustinus *lib.* 6. *confess.* 8. breuissimo visu ebibat totam theatri, & spectaculorum voluptatem, dum apertis repente oculis vulnus letale aspexit gladiatoris infligi: qui visus licet in se breuissimus & paruus videretur, in substantia tamen maximus, & valde noxius illi fuit: quod idem in lectione loci alicuius heretici reperiri cõ proportionem potest, præsertim si nõ merò heresim aliu de lectori odibilem contineat, sed modò arguti proponendi, vel iocosa verba, aut fundamentum breuiter indicatum, quæ omnia periculosa esse solent, & ideo magis substantialiter prohibita.

Excommunicantur eadem clausula non solum legentes, sed retinente eiuſmodi libros: quoniam non solum intelliguntur non solum, qui apud se, sed etiam qui apud alios eos retinent, quibus eos commodant, vel apud quos habent in deposito, sicut è contra intelligitur etiam ille, qui librum hereticum apud se habet ab alio sibi commodatum, vel datum in custodiam. Nec excusari finis, quòd v.g. retineas ad refutandum, quòd ego intelligo iuxta supra dicta, quando necessitas impugnandi non esset talis, vt lectionem etiam licitam redderet: cui enim lectio licet, licet etiam retentio. Neque etiam excusari, quòd habes animum nunquam legendi, vel quòd librum non intelligas, vel quòd ad alium vltim habes, vt ad ornatum, & pompam, vel ad vtendum chartis ad alios vsus. Videantur Suarez *ubi supra* n. 2. Sanchez *num.* 5. Hurtado §. 12. Castro Palao §. 2. num. 7. & sequentibus, qui alios referunt. Ego tamen non puto, te comprehendi hac censura, si apud te in custodia habes libros tui domini, qui facultatem habet eos legendi, & retinendi: nam tunc Dominus est, qui retinet apud te, sicut possit eos in suo serinio habere. Comprehenditur verò ipsemet Auditor, si librum suum prohibitum retinet, quamuis eum non legat, vt obseruat Hurtado loco citato.

Circa hanc partem dubitatur septimò, An detur paruitas materiæ ex parte libri, v.g. si aliquis non retineat totum librum, sed partem illius. Certum est, si retineat duas, vel tres lineas, quas sine culpa graui possit etiam legere, non incurtere hanc censuram: sed difficultas est, An in ordine ad retentionem possit reputari materia parua, quæ non esset parua in ordine ad lectionem. Sanchez n. 5. 4. putat non sufficere ad hanc censuram retentionem vnius folij, quia minus legit retentio, quam lectio, atque ideo maior pars requiritur, vt retinens grauius peccet, quam legens: quam sententiam refert, & non reprobabat Castro Palao *ubi supra* num. 11. in fine. Alij verò eodem modo videntur loqui de materia lectionis, & retentionis. Et quidem ego non video sufficiens discrimen: imò in genere loquendo grauius periculum videtur timeri posse ex retentione, quam ex lectione, cum retentionis periculo eò magis vniuersale appareat, quò occasionem affert, vt à pluribus legatur, & ad plurius manus perueniat, quandiu scriptura illa non destruitur: quod periculum multò grauius erit, si pars illa, quæ retinetur doctrinam fidei aduersariam contineat.

Dubitatur octauò, An detur saltem paruitas materiæ in retentione ipsa, seu tempore, quo liber retinetur. Non est autem dubium, quando liber retinetur, vt opportunitas expectetur tradendi li-

brum Inquisitoribus, in hoc enim conueniunt excusari à culpa Vgolinus, & Sayrus, quos affert, & sequitur Sanchez *num. 55.* & Castro Palao *num. 10.* Consentiant etiam omnes dari paruitatem materiam excusantem à mortali in tempore, quo retinetur. Quod tempus Suarez *num. 22.* non determinat, sed dicit breuem moram non sufficere ad grauem culpam: Sanchez verò exemplum ponit in retinente per vnam, & idemque dicit Duardus, quem refert, & sequitur Diana prima parte tract. de Bulla Cruciatæ, resolut. 30. in fine, quod mihi etiam videtur satis probabile.

87 *An si habeas animam retinendi per aliquam rem, & postea mutato animo ante biduum librum inquisitori tradas, euaseris hanc censuram. Quo etiam casu non est dubium, quod peccaueris grauius coram Deo, cum voluntas illa prior habuerit obiectum graue, nempe retentionem longam; sed dubium solum esse potest, an incurris censuram. Prima sententia affirmat, quam tenet Hurtado *dicta disp. 76. §. 312.* Affertur etiam Suarez *ubi supra num. 22.* Sed reuera ibi solum dixit esse peccatum mortale, quamuis ex antecedentibus videatur etiam de censura loqui. Alij dicunt eo casu non incurri censuram, quia ad hoc non sufficit affectus, sed requiritur etiam effectus positiuus: tunc autem non sequitur retentio grauis, sed leuis: ita expressè Castro Palao *ubi supra num. 11.* & Diana parte 5. dicto tract. 5. resolut. 43. vbi alios affert, quorum tamen aliqui id non satis explicant, vt Sanchez *ubi supra num. 55.* qui non loquitur in casu, quo præcedit voluntas retinendi per longum tempus, imò vtitur exemplo eius, qui rem alienam non restituit, in quo breuis dilatio non imputatur ad culpam mortalem, ex quo exemplo, vt statim dicam, aliud dicendum videtur, si adsit animus differendi per longum tempus.*

88 Insiſtendo ergo huic exemplo differentis restitutionem rei alienæ, quamuis sententia negans, eo casu censuram incurri, quando retentio libri est ad modicum tempus, licet adsit animus diutius retinendi, probabilis sit; verius tamen videtur incurri, licet postea animo mutato intra breue tempus restituatur. Pro quo recolenda sunt, quæ dixi *romo 1. de Inſtituta. disp. 8. sect. 2. num. 22.* vbi notauimus, si peccatum furti alicubi referuatur, vel excommunicatione ipſo facto puniatur, non excusari à referuatione, vel excommunicatione eum, qui furatus est cum animo non restituendi, etiam si post breuissimum tempus, v. g. intra horæ quadrantem animo mutato rem domino restituat. Quia nimirum illa ablatio rei alienæ cum animo retinendi graue nocumentum infert ex se Domino rei, qui priuatur tunc re sua, & facultate eam recuperandi, & magnam periculum subit ne vnquam ei restituatur. Quare peccatum illud externum graue est, & dignum ex se referuatione, & censura independenter ab eo, quod postea nocumentum vterius sequatur, vel non sequatur. Sicut qui proicit hominem in flumen, cum animo non extrahendi, grauiſſimam ei infert iniuriam externam etiam si postea mutato animo eum ex flumine extrahat. Rurſus *ibid. disp. 16. sect. 1. n. 6. & 16.* dixi, referuato peccato furti grauis, intelligi referuatam retentionem iniustam, quando bona fide, v. g. accepisti tibi rem alienam, & postea extante adhuc eadem re aliena apud te, super-

uenit mala fides, & adhuc eam retines, quia tunc res incipit esse furtiua.

uenit mala fides, & adhuc eam retines, quia tunc res incipit esse furtiua.

Ex his itaque, quæ illis locis dixi, infero nunc retentionem libri, etiam per breue tempus, sed cum animo retinendi diutius, esse peccatum graue, non solum internum, & in affectu, sed etiam externum, & in effectu; sicut furtum cum animo retinendi, est peccatum graue externum, etiam si statim mutata voluntate res Domino restituatur: quare sicut furtum illud contrahet referuationem, vel censuram furto impositam, ita de retentione dicendum videtur in casu nostro. Retentio enim externa cum animo retinendi diutius, graue periculum affert retinendi diutius, & ideo potest lege humana grauius prohiberi, & puniri. Cum ergo hac lege prohibeatur retentio grauius peccaminosa, omnis talis retentio comprehensa videtur. Quamuis autem retentio videatur significare actum externum grauius noxiū, qualis non videtur esse retentio breuissima, adhuc comprehendit illam in casu nostro, quia grauitas retentionis, non pendet solum ex effectu subsequuto, sed etiam ex periculo, quod affert in talibus circumstantiis, quod periculum graue est, quoties liber scienter retinetur, cum animo diutius retinendi. Sicut etiam *vsurpatio* grauis rei alienæ, comprehendit *vsurpationem* factam cum animo retinendi, licet statim restitutum subsequatur; quia grauitas *vsurpationis* non desumitur solum ex effectu posse subsequuto, sed etiam ex periculo, quod secum affert actio illa externa in talibus circumstantiis, quod periculum sufficit, vt actio illa sit grauius noxia Domino; quod idem cum proportione dicendum est de retentione libri hæretici, cum eadem sit ratio.

Excommunicatur etiam *imprimentes* prædictos libros: quo nomine intelliguntur omnes, qui vel typos ordinant, vel componunt, vel atramento tingunt, vel chartam madefaciunt, vel typis applicant, vel torcular premunt, vel aliter operam suam proximè ad impressionem adhibent: Dominus etiam typographiæ licet manibus suis non labore, quia hi omnes in communi loquendi modo, dicuntur imprimere. Videatur Sanchez *ubi supra num. 57.* & Suarez *num. 24.* qui alios referunt. Qui idem dicunt de Auctore libri; quod ego intelligo, quando ipse curat, quod liber imprimatur, nam si eo inscio, vel etiam conscio, sed non curante, nec impediēte, alius librum imprimi faceret, non diceretur in rigore Auctor librum imprimere. Sicut neque ille qui characteres aeneos, papyrum, & alia ad impressionem necessaria donat, quia hic non imprimit, vt fatentur communiter Doctores, & concursus ille videtur valdè remotus, & externus ad opus impressionis.

Dubatur tamen nondè de illo, qui expensas impressionis tribuit, de quo Sayrus apud Sanchez *dicto num. 57.* dicit comprehendere nomine imprimētis; ad tamen negant idem Sanchez *ubi supra*, Castro Palao *dicto §. 2. num. 13.* Ego distinguendum puto: si enim is auctor sit impressionis faciendæ, & ad hoc conducit typographi operas, ipse quidem dicitur communiter imprimere. Sic enim mortuo Auctore dicuntur hæredes eius librum imprimere, curando apud Typographum, vt imprimatur, & sumptus soluendo. Vnde idem Sanchez ibi cum Vgolino fatetur comprehendere eum, qui librum

86 *Libri hæretici retentio etiam per breue tempus, sed cum animo retinendi diutius est peccatum graue internum & externum.*

90 *Imprimentes libros prædictos excommunicantur. Imprimētis nomine qui nam intelliguntur.*

91 *Imprimētis nomine an comprehendatur qui expensas impressionis tribuit.*

imprimendum typographo tradit, siue sit, siue non sit libri Auctor, quia is communiter dicitur librum imprimere. Si autem impressionem non procurat, sed Auctori non habenti, & petenti ab eo sumptus subministrat, non dicitur librum imprimere. Sic enim Principes aliqui, quibus libri inscribuntur solent Auctori sumptus ministrare, qui tamen non ideo dicuntur libros illos imprimere, quamuis hi omnes possint ex alio capite excommunicationem incurere latam in eadem Bulla, contra fauentes hæreticis.

92
*An impressio-
nem corri-
gentes.*

Dubitarum decimò de iis, qui corrigunt impressionem vt errores emendantur: Quos Sayrus, & Graffius apud Sanchez vbi supra dicunt comprehendi nomine imprimentium, quibus accedit Hurtado *disp. 76. §. ultimo*, & Castro Palao vbi supra; quia licet solum videantur inspicere id, quod iam impressum est, quatenus tamen ea actio, & correctio ordinatur, & iuuat vt iterum liber correctus imprimatur, videntur & ipsi sub imprimentibus comprehendi. Contrariam sententiam docent Sanchez, & Suarez *locis citatis*, qui aduertit, hos incurere saltem censuram latam contra legentes. Possent tamen contingere, quod ij aliunde haberent licentiam legendi libros prohibitos, & hæreticos, quare vndique liberi essent. Magis tamen placet hæc secunda sententia: quia actio illa extrinseca est operi impressionis, nec ij dicuntur communiter impressores, vel imprimere, sed correctores, & monitores impressoris. Nec obstat argumentum in contrarium adductum, quia etiam scriptores, qui librum ab Auctore scriptum, correctis, & politioribus characteribus transcribunt, vt typis mandentur, id faciunt vt liber correctus imprimatur, & tamen ij scriptores nullo modo dicuntur librum imprimere, sed præparare vt imprimatur.

93
*An transcri-
bentes librum
hæretici hæc
Bulla censura
comprehenduntur.*

Hac occasione dubitari potest vndecimò, An transcribentes librum hæretici hæc Bullæ censura comprehendantur. Affirmat Castro Palao *dicto §. 2. num. 15.* quia licet ij non sint imprimentes sunt tamen legentes, & retinentes, cum lectio & retentio ad transcribendum necessaria sit. Sed in primis ratio non videtur semper necessaria. Si v.g. famulus Domini habentis cum licentia illum librum, furtiuus temporibus eum in Domini cubiculo transcribat, quem librum famulus nullo modo retinet, sed dominus. Deinde finge, dominum dictare ex libro famulo transcribenti: tunc famulus nec retinet, nec legit librum, sed solum transcribit. Hi tamen casus rari, vel metaphisici sunt magis, quam morales, & adhuc famulus diceretur legens librum, non illum ex quo dominus dicitur, sed quem ipse scribit; neque enim potest scribere, quin simul legat id, quod ipse scribit. Vnde idem dicendum videtur de illo, qui non transcribit sed excipit, & scribit tractatum, quem magister hæreticus de religione, vel hæresim continentem ex cathedra suis scholasticis, vel in cubiculo suo scriptori dicitur.

94
*Excommuni-
cantur defen-
dentes eosdem
libros. Defen-
dentium no-
mine qui co-
prehendantur.*

Vltimo loco, eadem Bullæ clausula excommunicantur defendentes eosdem libros, quomodo liber, ex quavis causa publicè, vel occultè, quouis ingenio, vel colore. in quibus verbis comprehenduntur, qui librum occultat ne deferatur, vel comburatur, vel qui vi aut fraude id impedit: qui conatur suadere librum bonum esse, atque ideo non dignum prohibitione, qui doctrinam prauam in eo contentam tueri conatur, & ab omni labe defendere. Hi enim omnes re, aut ver-

bis libros defendunt; & hoc licet eo præsertim faciant, vt veritas elucescat, vel disputandi gratia: id enim additur, *quouis ingenio, vel colore*. Vt rationes inueniantur ad hæreticum conuincendum. Videantur Sanchez *vbi supra num. 58.* Sanchez. *num. 25.* & Castro Palao *dicto §. 2. n. 14.* qui censura eum, qui doctrinam bonam, & veram in libro contentam approbat, & laudat, dum tamen librum ipsum absolutè non censetur approbare: nec etiam, qui stylum, eloquentiam, phrasim, ingenium laudat, dum non arguat laudem, vel approbationem libri.

Castro Palao dubitat de eo, qui dicitur *hic liber optimus est seclusa hæresi*. & refert Suarez *dicto num. 25.* dicentem eam esse defensionem prohibitam, quod idem Castro Palao verum putat, si verba illa coram aliis proferantur. Sed nescio vbi id non proferatur, qui id nosquam dixit, nec dicere debuit. Nam si liber hæretici de religione non tractet, sed de medicina, v.g. & tamen quia aliquam contineat hæresim, sit eo ipso prohibitus, non est cur non possit quis dicere, *hic liber non continet hæresim, optimus est*, nam reuera si hæresim non continet, non reprobaratur, sed ab omnibus cum approbatione legitur. Idem autem est dicere, *hic liber seclusa hæresi optimus est*, ac dicere; *si non continet hæresim, optimus est*: in neutro enim casu laudatur liber absolutè, sed sub conditione si hæresim non continet.

Dubitari tamen potest duodecimò, an sufficiat ad hanc excommunicationem contrahendam dicere, vel scribere apud se solum, *hic liber bonus est, & prohibitione indignus*. Non est autem dubium, si hæc verba dicantur, vel scribantur animo hæretico sufficere ad excommunicationem ob hæresim externam incurendam. Sed quæstio est de excommunicatione præcisè contra defendentes hos hæreticorum libros. Et quidem si liber sit de religione nullam continens hæresim possunt ea verba dici sine hæresi interna; imò licet hæresim contineat, possent aliqui sine hæresi approbatione iudicare librum illum debere permitti, non obstante hæresi contenta, propter magnam vtilitatem, quam aliunde afferre potest ad alios fines. P. Sanchez *vbi supra* cum Volino, quem affert, videtur differentiam agnoscere inter eum, qui solus proferat hæc verba nemine audiente, *hic liber optimus est*, & eum, qui solum etiam scribit in libri defensionem: hunc enim dicit incurere hanc censuram, etiam si nulli scriptum communicet, illum verò alterum non incurere, quia illa non est defensio.

P. Castro Palao *dicto num. 14.* dicit si argumenta dissoluas, quibus liber impugnatur, vel in eius fauorem rationes inuestiges, affici te hæc censura, etiam si omnia hæc occultè, & solum facias. Pro quo affert Sancium, & Suarezium, sed immeritò, cum id nusquam dixerint, sed solum quædo publicè, vel occultè facit, ipse autem de suo addidit verba illa, & solum, quæ illi non posuerunt: nec idem est occultè facere ac apud se solum, cum occulta sint quæ coram paucis fiunt, vt constat. Quod verò magis miror, paulò post idem Auctor agnoscit discrimen inter proferentem, vel scribentem apud se solum, verba illa, *hic liber non est prohibitione, aut combustione dignus*, ita vt scribens censuram incurat, non verò ore proferens

proferens, quia scriptura est quid permanens, & per illam continuò defendis, at verba statim transeunt. Quod non video quomodo coherereat cum iis, quæ paulò ante dixerat, defendentem, & inuestigantem rationes contrahere censuram, licet solus & sine auditoribus id faciat.

98 Ego puto, formaliter loquendo, nullam esse differentiam inter vocem, & scripturam, nec Suarez vllam agnouit, sed de vtraque dixit esse defensionem, siue publicè, siue occultè fiat: nihil tamen dixit de eo, qui solus apud se loquitur, vel scribit. Esse tamen potest differentia materialis ob quam communiter loquendo qui solus scribit, non verò qui solus loquitur, dicatur defendere. Nam defendere est armare librum, & munire illum, contra oppugnare, vel comburere volentes. Dux autem dicitur munire arcem, quando tormenta bellica in ea locat, quibus oppugnatores repelli possint, & licet solus id faciat, verè arcem munit. Si tamen Dux tormenta ibi collocaret, quando hostes non possunt venire, eo animo ea statim auferendi, & solum ad videndum, an locus capax sit, non diceret adhuc arcem muniisse, sed voluisse experiri, an muniti possit. Sic ergo loquens apud se solum non defendit, aut munit librum cum voces illæ in iis circumstantiis neminem deterrere à libro impugando. Quod idem propter eandem rationem dicendum esset, si aliquis apud se solum clauso cubiculo id scriberet, quando nemo ingredi, aut superuenire poterit, qui scripturam legat, & cum animo sumo lacerandi, vel comburendi statim scripturam, ita ut nullum sit periculum, quod ad manus alicuius inquam veniat. Quia tamen casus hic non est moralis, sed semper periculum esse potest, quod scriptura quantumlibet in occulto facta, & clausa, ab aliquo superueniente videri possit, videtur iam esse defensio, & munimen libri, cum possit ea scriptura oppugnatores aliquo modo deterrere, atque ideo liber iam sit magis munitus, & armatus contra oppugnare volentes: quare materialiter loquendo, & secundum moralem, & communem rerum contingentiam, possumus differentiam illam inter scribentem & proferentem agnoscere.

99 Dubitatur decimotertiò de eo, qui dicit, *ego volo hunc librum defendere*: an si ulterius non progrediatur, censuram hanc incurrit. Vgolinus, quem affert & sequitur Sanchez *dicitò num. 58.* negat incurrit, quia id non est defendere, sed ostendere animum defendendi: secus verò si iam in procinctu esset, & prouocaret ad certamen; quia ipsamet prouocatio, & ad certamen præparatio est defensio quædam. Sicut dux ille dicitur arcem defendere, qui contra hostem armatus stat, et factu non pugnet. Quibus consentit etiam Farinacius *de hæresi quæst. 180. num. 12.* Alij tamen, quibus magis assentiri dicunt, regulariter loquendo, hunc incurrit censuram; ita Castro Palao *dicitò num. 14.* quia illa significatio voluntatis retrahit impugnare volentes, videntes librum esse patrono, & defensore munitum: quare hæc ipsa voluntatis significatio est defensio: liber enim non solum rationibus, sed etiam auctoritate defendi potest; quare certè auctoritate munitur liber cum aliquis se eius defensorem profiteretur. Quod multò magis in casu nostro locum videtur habere, in quo verbis Bullæ designantur non solum *defendentes*, sed etiam, *quomodolibet*, defendentes, quod verbum ampliat si

Card. de Lugo *de virtute Fidei diuina.*

gnificationem ad eos etiam, qui non in omni rigore, sed in aliquo latiori etiam, & minus proprio sensu defendere videntur.

Dubitari potest decimoquartò, An incurrit hanc censuram, qui apud Sedem Apostolicam consulit, vel procurat, ne liber aliquis hæretici auper editus tractans de religione, vel hæresim continens nominetur in indice librorum prohibitorum: qui casus non semel mihi contigit. Et videtur ex supradictis id non posse sine censura fieri, quia nomine defendentium, doctores ut vidimus, intelligunt eos, qui impediunt, ne liber comburatur, vel deferatur, aut extirpetur, vel qui suadent, librum non esse prohibitione dignum. Aliunde verò videtur hoc officium non esse prohibitum: quia contingere potest, quod summus Pontifex, & sacra Congregatio Cardinalium ab eo deputatorum, ob rationabiles causas iudicet, esse aliquando dissimulandum cum aliquo, cuius emendatio, & conuersio speratur, & qui euulgatione illa, & nominatione magis irritaretur, & rueret in peius: quo casu sicut ipse Pontifex potest id facere, ita potest petere consilium, ut videat, an id expediat: quare potest ei id consilium dari, quod in his circumstantiis vtilius ad fidei negotium existimatur. Et quidem aliquando interrogatus id ego consului, non quidem ut liber positivè approbaretur, aut permitteretur, vel censeretur à prohibitione Bullæ cænæ immunis, sed ut ad tempus differretur eius expressio in indice, cum ea necessaria non esset, ut liber hæretici de religione tractans censeretur ipso facto prohibitus. Aliunde verò: in iis libris errores, & deliria ipsorum hæreticorum ex professo impugnabantur, quod testimonium efficacius videbatur pro Ecclesiæ auctoritate, salutem ex inimicis ipsis obtinentis paulatim ad veritatis viam accedentibus, & non longè iam à recta via sentientibus: in quibus circumstantiis absque vllò scrupulo credo posse id consili, nec id esse libris hæreticorum defendere. Non enim laudatur, nec approbatur liber, nec asseritur non esse prohibitione dignum, imò nec procuratur, quod non prohibeatur, cum iam supponatur ex Bullæ ipsius verbis prohibitus, sed solum consulitur dissimulatio, & dilatio expressio, quæ expressio non est necessaria ad prohibitionem, sed fit ad maiorem abundantiam, & cautelam. Atque id totum non fit in fauorem libri, vel Auctoris, sed in fauorem fidei & Ecclesiæ, cui noceret publicatio, & expressio in illis circumstantiis. Denique quia id totum fit apud Sedem Apostolicam, & Summum Pontificem, à quo sicut absque violatione Bullæ peti potest facultas legendi eiusmodi libros pro vna, & pluribus personis, sic potest peti facultas generalis pro integra prouincia, vel pro omnibus generaliter, ad tempus aliquod, concurrentibus rationabilibus causis, quæ id forte vtile suaderent. Minus autem est consulere, ut non vigeatur nominati pro legis obseruantia, quam petere legis dispensationem, vel abrogationem. Non videtur itaque pœnam legis violatæ incurrit, qui apud ipsum legis Auctorem agit, ut iustus de causis legis rigor in aliquo casu mitigetur, vel non vigeatur eius executio: quia non potest lex violari, nisi legislatore inuito, qui non potest esse inuitus dum vel consilium petit, vel saltem audit, quæ de iura reuerentia, & summifione eidem proponuntur.

E E e 2 §. IV.

100

An incurrit hanc censuram qui apud Sedem Apostolicam procurat ne liber hæretici nominetur in indice librorum prohibitorum.